

KARTA CMENTARZA

4046
NR

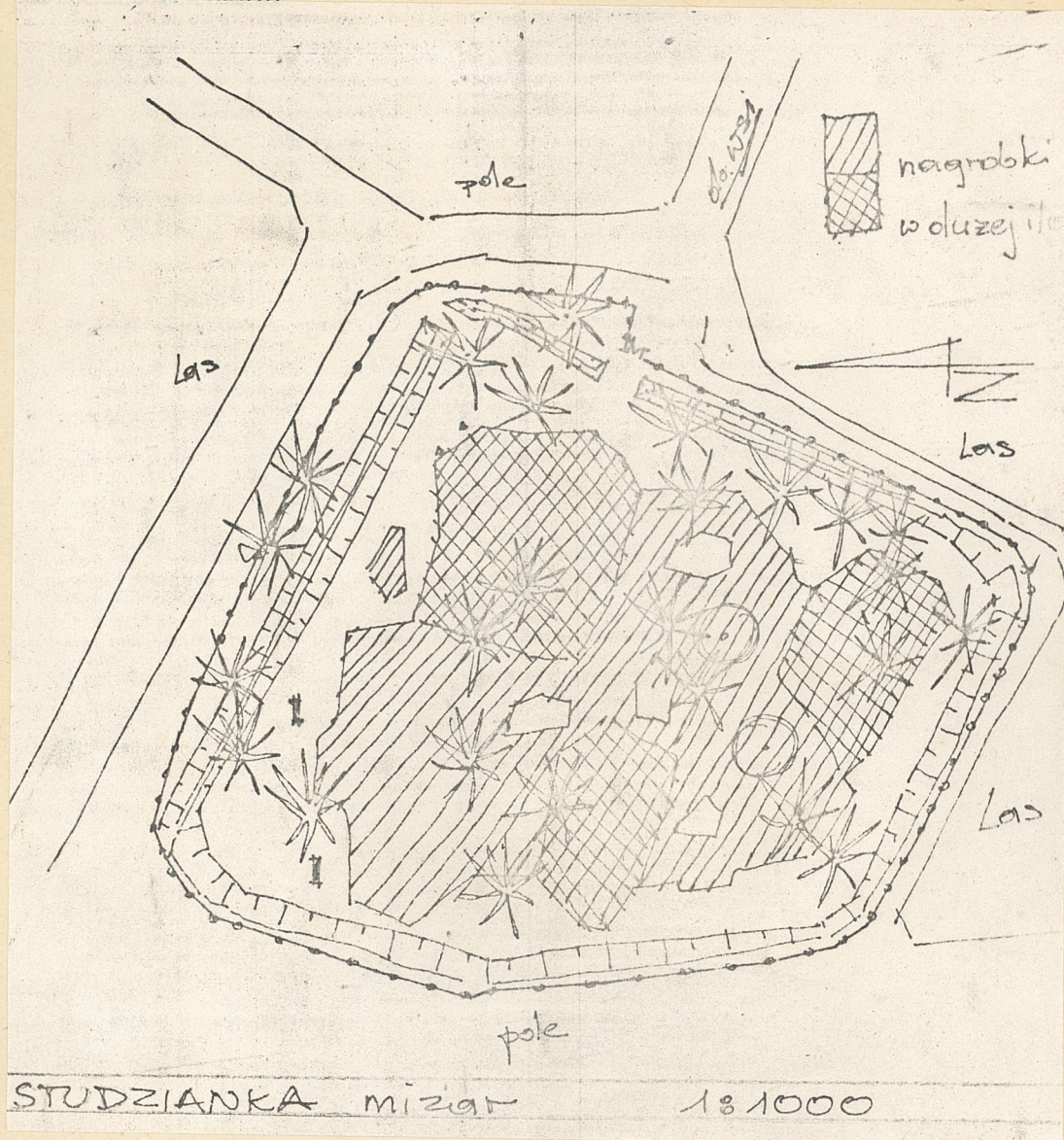
A	1. Miejscowość STUDZIANKA	6. Nazwa cmentarza (ew. nazwa dawna) mahometański mizar	B	13. Najstarszy, istniejący nagrobek (data) 1747	15. Groby o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych nie ma
	2. Gmina Łomazy pow. BIALSKI	7. Cmentarz dawny ☒ tak Cmentarz nowy (po 1945 r.) ☐		14. Istniejąca dokumentacja cmentarza i miejsce jej przechowywania Ewidencja cmentarzy w BBiDZ w Białej Podlaskiej Plan aktualny Plan dawny Inne materiały archiwalne Akta Parafii Mahometańskiej Księga zmarłych 1798-1810 Akta USC wyznania mahometańskiego, Rejestr zmarłych WAPL syg.1 i 1-72	
	3. Adres cmentarza Studzianka gm. Łomazy	8. Data założenia pocz. XVIII w.			
	4. Poprzednie nazwy miejscowości Studzianka	9. Przynależność wyznaniowa: obecna - - dawna - mahometański			
	5. (Nie) czynny ew. podstawa zamknięcia	10. Powierzchnia w ha: ogólna - 0,8 wolna - -			
	11. Położenie cmentarza W odległości ok. 0,5 km od wsi Studzianka w kierunku rzeki Zielawy, przedłużenie drogi za wsią Koszoły.			16. Bibliografia 1. Bartoszewicz J., Szlachta Polska, W-wa 1858 2. Gorka O., Uwagi orientacyjne o tatarach polskich i obcych W-wa 1936; Konopacki M., O muzulmanach polskich, "Przegl. Orient", 1962 nr 3; 4. Konopacki M., Tatarszczyzna polska w muzealnym kształcie, "Przegl. Orient", 1972 nr 2, 5. Krawiec L., Zarys dziejów ludności tatarskiej, Wilno 1936	
	12. Uwagi Ter. Org. Adm. Państwowej brak			17. Uwagi użytkownika brak	

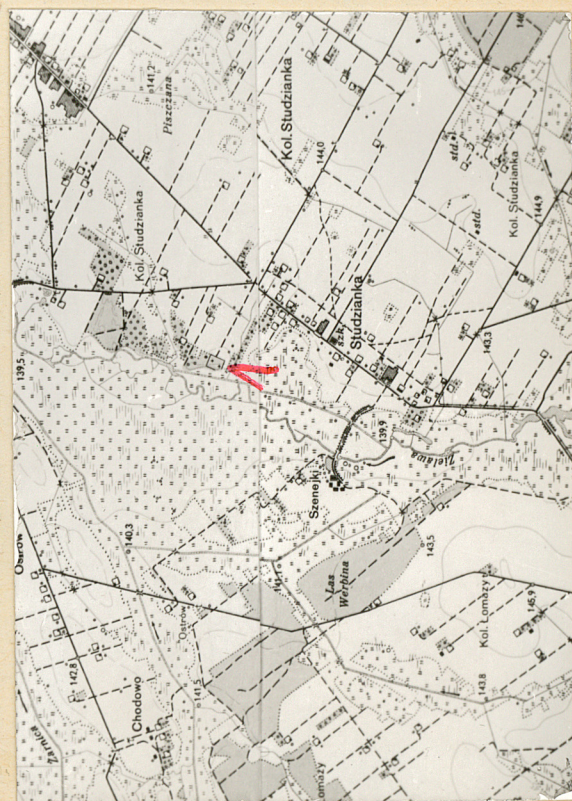
18. ELEMENTY CMENTARZA		I L O Ś Ć					23. Charakter rozplanowania cmentarza W kształcie nieregularnego czworoboku brak podziału wewnętrznego
Czy istnieje		Do XVIII w.	1 poł. XIX w.	2 poł. XIX w.	1 poł. XX w. (do 1945 r.)	2 poł. XX w.	
Mur ogrodzeniowy		siatka					tak
Brama I-yl		tak					tak
Kościół		nie					
Kaplica I-el		nie					
Nagrobki:	wolnostojące	tak	7	45	46	8	-
	przyścienne	nie					
	płyty	tak				1	
Mogiły		nie					
Inne elementy							
19. Które obiekty wpisane są do rejestru zabytków cmentarz jako zespół nagrobków nr rejestru A-62/242/67							
20.	STARODRZEW	Ilość	Ø pnia w cm	Stan zdrowotny			
	lipa	nie					
	kasztanowiec	nie					
	jesion	nie					
	tuja (żywotnik)	nie					
21. Czy na terenie cmentarza znajdują się zarejestrowane pomniki przyrody ew. aleje nie ma							
22. Ogólny stan zachowania zieleni na cmentarzu liczne młode sosny w dobrym stanie oaz dziko rosnące maliny i paprocie							
24. Czytelność układu cmentarza: - całość dobra - kwater - - nagrobków i mogił słaba							
25. Ogólny stan zachowania cmentarza (nagrobków i drzewostanu) słaby							
26. Istniejące zagrożenia dewastacja i zarośnięcie przez maliny							
27. Wnioski w zakresie prac: - porządkowych ogrodzenie terenu i wyniszczenie malin - remontowych poszczególnych nagrobków - konserwatorskich							
28. Wnioski w zakresie niezbędnej dokumentacji: - poszczególnych nagrobków - ewidencji całości cmentarza - studium historycznego - ewentualnie dokum. projektowej - tak							
29. Inne uwagi służb konserwatorskich							

30. Wypełnił:
I DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW
ul. D. 10
Data: 1984
21-500 BIAŁA PODLASKA
11.00.25.000

1. Widok ogólny. Drzewa porastające teren cmentarza.
- 2, 3, 4. Kamienie nagrobne.
55. Kamień nagrobny z nazwiskiem zmarłego Jakuba Gzymbajewicza.

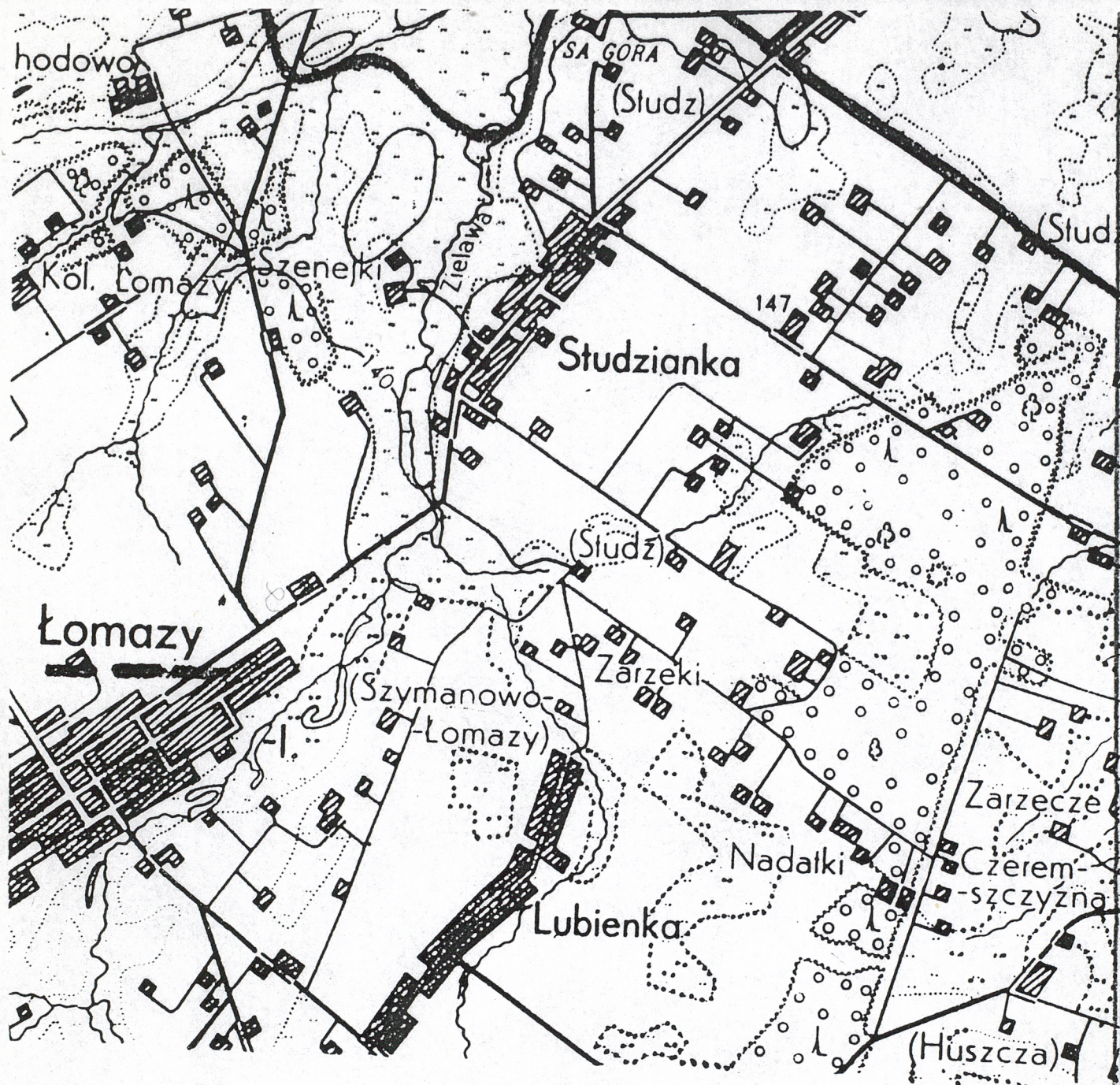

3

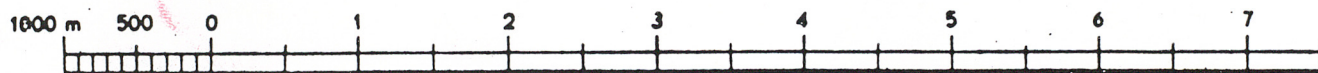

4

Skala 1:100 000

STUDZIANKA

/gm. Łomazy - woj. białskopodlaskie - nr rej. zabytków A - 62/
242
B - 242/

Cmentarz Tatarów litewsko - polskich założony po ich osiedleniu się w Studziance i okolicznych wsiach w 1679 r. Nieczynny; usytuowany na porośniętym lasem sosnowym wzniesieniu na planie nieregularnego wieloboku, w odległości ok. 0,5 km od wsi w kierunku rzeki Zielawy na przedłużeniu drogi ze wsi Koszoły. Ogrodzony metalową siatką; układ kwater i alejek mało czytelny, bez wewnętrznych podziałów. Zachowało się około 150 częściowo czytelnych kamieni nagrobnych z płaskowca i 1 płyta; wg ewidencji z 1984 r. - 7 kamieni z XVIII /najstarszy 1747 r. - możliwa do odczytania tylko data/, 45 z I połowy XIX i 46 z II połowy XIX w. Teren porośnięty krzakami leszczyny, dzikiej róży, malin.

Admin.: Urząd Gminy w Łomazach.

Pow. ok. 0,8 ha.

Cmentarz powstał w związku z osadzeniem w 1679 r. przez króla Jana III Sobieskiego w ekenomii brzeskiej, do której należała Studzianka, powracających na służbę Rzeczypospolitej Tatarów - Lipków. Nadawano im siemię na prawie lennym z obowiązkiem służby wojskowej. W Studziance nadanie otrzymał rotmistrz Samuel Romanowski i jego żona Regina z Kieńskich - w sumie 25 włók, a w 1681 i towarzysze chorągwi husarskiej Adam Ukan Korsacki - 8 włók. Równoległe z cmentarzem we wsi wybudowano drewniany meczet.

Źródła potwierdzają fakt pochowania na mizarze w Studziance m.in. dowódcy IV Pułku Straży Przedniej Wielkiego Księstwa Litewskiego gen. Józefa Bielaka /1741-1794/ i płka Jakuba Asulewicza, dowódcy VI Pułku Straży Przedniej, który padł w obronie Wilna w 1794 r. Ich nagrobki nie zachowały się.

Na cmentarzu spoczywają przedstawiciele wielu zasłużonych ro-

tatarskich, osiadłych w byłej ekonomii brzeskiej, wśród nich najbogatszych w tej społeczności Bielaków - potomków generała, który pozostawił aż trzynaścioro dzieci. Leży tam Mustafa Bielak - retmistrz zm. w 1834 r., Samuel Bielak - podpułkownik zm. w 1823 r. - obydwaj uczestnicy wojny 1792 r. i insurekcji kościuszkowskiej. Bekir Bielak - kapitan Wojska Polskiego z 1831 r., również syn generała, jego wnuk - dziedzic Kościeniewicz Józef Bielak, kolejny imamowie studziański: Maciej Okmiński /zm. 1836/ i Eliasz Okmiński /zm. 1870/, Maciej Asulewicz - dziedzic Studzianki, kolarz meczetu, wnuk pika Jakuba Asulewicza /zm. 1885/, Jan Okmiński - major wojsk cesarstwa rosyjskiego, kawaler wielu orderów, dziedzic Małaszewicz /zm. 1873/ i wielu innych. Przeważają rasy Lisowskich, Czymbajewiczów, Aleksandrowiczów, Józefowiczów, Bajrulewiczów, Dąbrowskich, Kryczyńskich, Baranowskich, Montuszków, Januszewskich, Buczakich, Bielaków.

W ciągu XIX w. społeczność tatarska na południowym Podlasiu ulegała powolnemu, ale systematycznemu rozproszeniu i polonizacji. W końcu wieku liczba Tatarów zmniejszyła się do kilkudziesięciu osób. Wycofujące się w 1915 r. z Królestwa Polskiego wojska rosyjskie spaliły meczet, a miejscowy imam Maciej Bajrulewicz został powołany do wojska rosyjskiego. Po wojnie wrócił do Studzianki i zmarł w 1923 r. Spis powszechny z grudnia 1921 r. wykazał w całym powiecie białskopedlaskim tylko 11 osób wyznania muzułmańskiego. Po 1918 r. na mizarze w Studziance pochowane tylko kilka osób, ostatni pochówek miał miejsce przed wybuchem II wojny światowej /według miejscowej tradycji - w 1938 r. - nagrobek nie zachował się/. W latach 1935-1936 z inicjatywy nadleśniczego Ryssarda Pawłowicza cmentarz został ogrodzony, na co Muftiat przyznał niewielką dotację, jednak większość prac wykonano społecznie.

Większość nagrobków pochodzi z XIX w., zachowało się jednakże

kilka częściowo czytelnych kamieni z końca XVIII w. Według Stani-
sława Jadczaaka najstarszy nagrobek Jana Lisowskiego, dziedzica
Ortela Królewskiego pochodzi z 1765 r. Chodzi raczej o rok 1865,
gdyż san Jana - radcy i obywatela ziemskiego - Albert był w 1878
r. właścicielem Ortela.

Mimo wprowadzenia przez Rosjan w 1878 r. przymusu sporządzani
przez zamieszkałych na terenie Królestwa Polskiego Tatarów, napi-
sów nagrobnych w języku rosyjskim, zdecydowana większość inskryp-
cji wyrytych jest po polsku.

Gdy po I wojnie światowej zabrakło w Studziance Tatarów, rozp-
częła się dewastacja cmentarza. Zwiedzający ekolicę w 1922 r. Wac-
ław Świątkowski zanotował: "Meczet spalony. Cmentarz profanują
nowi nabywcy zaścianków, rozbijając płyty piaskowcowe na oszki
do kos. Próśnie gromi świętokradców prebeszoz z ambony /.../ wan-
dalizm powtarza się dalej /.../ Najwięcej mówią płyty cmentarza,
zawierają bowiem nastroje polityczne i umiżowanie zawodu. Stare
kamienie, omszałe, mają napisy arabskie, znacznie późniejsze -
polskie, i tych najwięcej, najnowsze - rosyjskie, tych najmniej.
Wszystkie nogiły zwrócone są na wschód. Jedne płyty stoją, inne
leżą". Nienal wszystkie nagrobki ze szlachetnych odmian kamienia
uległy dewastacji, m.in. nagrobek Adama Samużewicza Beguckiego,
kapitana IV rezerwowego batalionu piechoty, zmarłego w 1879 r.
w jęz. ros./, który w 1922 r. został jeszcze przez Świątkowskie-
go odnotowany. Nie powstrzymał dewastacji fakt, że mizar stanowi
muzułmańską własność religijną - wakuf.

Obeonie, dzięki interwencji państwowych służb konserwatorskich
proces dewastacji został poważnie ograniczony, chociaż cmentarz
wymaga znacznie większej troski i opieki miejscowych władz. Sta-
wi wielką atrakcję turystyczną, gdyż zachował się nienal całkow-
nie w kształcie z XVIII-XIX w. Wymaga jednak pilnych zabiegów
konserwatorskich.

Bibliografia: A. Kołodziejczyk, Tatarskie omentarze w Lebedzie-
wie i Studziance, "Prace Archiwalne - Konserwatorskie na Terenie
Województwa Siedleckiego", z. 3, Siedlce 1982; tegoż, Tatarszy
regionu białskopedlaskiego w XVII-XX w., /w:/ Z nieznanej prze-
szłości Białej i Podlasia, Biała Podlaska 1990; tegoż, Zabytkowe
mizary w Lebedziewie i Studziance i problem ich ochrony, /w:/
Ochrona zabytkowych omentarzy. Materiały zjazdowe. V Zjazd Kon-
serwatorski, Halin /1985/; Śladami Tatarów na Podlasiu, Lublin
/brw/ - felder Woj. Ośrodka Informacji Turystycznej, oprac. S.
Jadozak; W. Świątkowski, Podlasie. Piąta wycieczka po kraju,
Warszawa 1929, s. 68-69; AAN: MWR1OP, sygn. 1445, k. 1-13, sygn.
1449, k. 8; AP Lublin: Księga małżeństw, urodzin i zgonów w pa-
rafiimahometkańskiej w Studziance 1798-1810.